

प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या
राज्यस्तरीय अंमलबजावणीसाठी राज्य संनियंत्रण
समिती आणि जिल्हा अंमलबजावणी समिती स्थापन
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०२३/प्र.क्र.७२/उद्योग-६.
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : ०६ सप्टेंबर, २०२३.

- वाचा : १) सचिव, वित्तीय सेवा विभाग, वित्त मंत्रालय, सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता मंत्रालय आणि सचिव
सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम मंत्रालय, भारत सरकार यांचे अशा पत्र क्र.१/१०/२०२३-PM-Vishwakarma-
Misc दि.२१/०८/२०२३.
- २) प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या अंमलबजावणीसाठीचे मार्गदर्शक सूचना.

प्रस्तावना :-

अवजारे व साधने यांचा वापर करून तसेच हातांनी काम करणा-या पारंपारिक कारागीर आणि हस्तकलेच्या लोकांना ओळख प्राप्त करून देण्यासाठी आणि त्यांना सर्वांगीण आधार देऊन त्यांचा विकास करण्यासाठी भारत सरकारने 'प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या' नावाची नवीन योजना मंजूर केली आहे. त्यांच्या उत्पादनांची गुणवत्ता, व्याप्ती आणि पोहोच सुधारणे आणि त्यांचे सूक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योगांना बाजारपेठ मिळवून देऊन त्यांची मूल्य साखळीसोबत एकत्रिकरण करणे हे या योजनेचे उद्दिष्ट आहे.

ही योजना संपूर्णपणे भारत सरकारद्वारे अर्थसहाय्यित आहे. ही योजना सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालय, कौशल्य विकास आणि उद्योजकता मंत्रालय आणि भारत सरकारच्या वित्तीय सेवा विभागाद्वारे एकत्रितपणे लागू केली जाईल. ही योजना पात्र लाभार्थ्यांना (१) प्रधानमंत्री विश्वकर्मा प्रमाणपत्र आणि ओळखपत्र, (२) टूलकिट प्रोत्साहन, (३) कौशल्य विकास प्रशिक्षण भत्ता यासह, (४) सवलतीचे आणि तारण-मुक्त कर्ज, (५) डिजिटल व्यवहारांसाठी प्रोत्साहन आणि (६) विपणन सहाय्य प्रदान करेल. सुरुवातीला, अठरा पारंपारिक व्यवसायांचा या योजनेतर्गत समावेश करण्यात आला आहे. योजनेतर्गत लाभार्थ्यांची नोंदणी बायोमेट्रिक-प्रमाणीकृत आधार-आधारित प्रधानमंत्री विश्वकर्मा पोर्टलद्वारे, सामान्य सेवा केंद्रांद्वारे (CSCs) केली जाईल. लाभार्थ्यांच्या तपशिलांची पडताळणी ग्रामपंचायत प्रमुख/शहरी स्थानिक संस्थेचे कार्यकारी प्रमुख यांच्याद्वारे केली जाईल. सदर योजनेतर्गत करावयाच्या नोंदणीसाठी जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा अंमलबजावणी समिती लाभार्थ्यांची यादी तपासून शिफारस करेल आणि कौशल्य पडताळणी आणि कौशल्य प्रशिक्षणासाठी लाभार्थ्यांना एकत्रित करण्यासाठी मदत करेल. याबाबतच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना भारत सरकारच्या सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालयाकडून निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. त्यानुसार राज्यस्तरीय अंमलबजावणीसाठी "राज्य संनियंत्रण समिती" आणि जिल्हा स्तरावरील अंमलबजावणीसाठी "जिल्हा अंमलबजावणी समिती" गठीत करण्याची बाब राज्य शासनाच्या विचाराधीन होती. त्याअनुषंगाने शासन खालीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :-

भारत सरकारद्वारे अर्थसहाय्यित 'प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या' सविस्तर मार्गदर्शक सूचनांच्या आधारे या योजनेच्या राज्यस्तरीय अंमलबजावणीसाठी "राज्य संनियंत्रण समिती" आणि जिल्हा स्तरावरील अंमलबजावणीसाठी "जिल्हा अंमलबजावणी समिती" गठीत करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

अ) राज्य संनियंत्रण समिती (State Monitoring Committee (SMC)) :

१.	अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव (उद्योग), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई.	अध्यक्ष
२.	अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.	सदस्य
३.	अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.	सदस्य
४.	अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.	सदस्य
५.	अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, माहिती तंत्रज्ञान (साप्रवि) विभाग, मंत्रालय, मुंबई.	सदस्य
६.	अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.	सदस्य
७.	राज्य विकास व सुविधा अधिकारी (DFO) संचालक / सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचे प्रतिनिधी	सदस्य
८.	राज्य शिखर बँकेचे प्रतिनिधी (बँक ऑफ महाराष्ट्र)	सदस्य
९.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ, मुंबई	सदस्य सचिव तथा राज्य नोडल अधिकारी

राज्य संनियंत्रण समितीची कार्यकक्षा : राज्य संनियंत्रण समिती (SMC) राज्य स्तरावर योजनेच्या कार्यान्वयनासाठी, अंमलबजावणीसाठी आणि संनियंत्रणासाठी जबाबदार असेल, ती राष्ट्रीय सुकाणू समिती (NSC) आणि क्षेत्रीय स्तरावरील अंमलबजावणी यंत्रणेमधील दुवा म्हणून देखील काम करेल. राज्य संनियंत्रण समिती खालीलप्रमाणे कार्यवाही करेल :

१. प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या प्रचार प्रसिद्धी, कार्यान्वयीकरणाचे व अंमलबजावणीचे समन्वय करणे.
२. योजनेच्या अंमलबजावणीमधील राज्य सरकारचे भागधारक विभाग आणि एजन्सींचा सक्रिय सहभाग सुनिश्चित करणे.
३. लाभार्थ्यांना कौशल्य प्रशिक्षण प्रदान करण्यासाठी कौशल्य विकास व उद्योजकता मंत्रालयाच्या (MSDE) एजन्सींना सुविधा पुरविणे.
४. लाभार्थ्यांना द्यावयाच्या कर्ज सहाय्याच्या सहज वाटपाबाबत बँका आणि वित्तीय संस्थांमधील समन्वय सुनिश्चित करणे
५. योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी तांत्रिक (IT-ITeS) सहाय्याच्या सुविधांची उपलब्धता करणे.
६. राज्यातील ग्रामपंचायती आणि शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्था स्तरावर योजनेबद्दल जागरूकता निर्माण करणे.
७. योजनेच्या अंमलबजावणीचे निरीक्षण करणे आणि सूचना किंवा अभिप्राय, असल्यास, राष्ट्रीय सुकाणू समितीला सादर करणे.

योजनेचे कार्यान्वयन आणि क्षेत्रीय स्तरावरील अंमलबजावणी यांबाबत चर्चा करण्यासाठी प्रत्येक तिमाहीत एकदा किंवा आवश्यकतेनुसार समितीची बैठक बोलावली जाईल.

आ) जिल्हा अंमलबजावणी समिती (DIC) :

१.	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद	सह-अध्यक्ष
३.	सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचे राज्य विकास व सुविधा अधिकारी (DFO) अथवा प्रतिनिधी	सदस्य
४.	कौशल्य विकास व उद्योजकता मंत्रालय, भारत सरकार यांनी नामनिर्देशित केलेले जिल्हास्तरावरील अधिकारी	सदस्य
५.	जिल्हा अग्रणी बँकेचे व्यवस्थापक	सदस्य
६.	राष्ट्रीय सुकाणू समितीने नामनिर्देशित केलेले संबंधित क्षेत्रातील तीन अनुभवी अथवा तज्ञ व्यक्ती.	सदस्य
७.	महाव्यवस्थापक, जिल्हा उद्योग केंद्र.	सचिव
८.	सहायक आयुक्त, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र.	सचिव
९.	जिल्हा ग्रामोद्योग अधिकारी	सदस्य सचिव

जिल्हा अंमलबजावणी समितीची कार्यक्षेत्रा : जिल्हा अंमलबजावणी समिती प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेच्या क्षेत्रीय स्तरावर प्रत्यक्ष कार्यान्वयनासाठी आणि अंमलबजावणीसाठी जबाबदार असेल. जिल्हा अंमलबजावणी समिती राज्य सरकार आणि इतर समित्यांशी समन्वय साधेल. ही समिती खालीलप्रमाणे कार्यवाही करेल :

- जिल्ह्यातील ग्रामपंचायती आणि शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये लाभार्थ्यांची नोंदणी नोंदणीकृत सामाईक सेवा केंद्रांद्वारे (CSCs) द्वारे विनाअडथळा केली जाते हे सुनिश्चित करणे.
- ग्रामपंचायत प्रमुख आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या कार्यकारी प्रमुखांद्वारे नोंदणीकृत लाभार्थ्यांची पडताळणी सुरळीतपणे केली जाईल याची खात्री करणे.
- सर्व ग्रामपंचायती आणि शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये योजनेबद्दल पुरेशी जागरूकता सुनिश्चित करणे. सर्व पात्र लाभार्थी योजनेंतर्गत कार्यरत आहेत याची खात्री करण्याच्या उद्देशाने आवश्यक व्यवस्था निर्माण करणे.
- ग्रामपंचायती आणि नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थाकडून लाभार्थ्यांच्या स्तर-१ च्या पडताळणीनंतर स्तर-२ ची पडताळणी करणे.
- सर्व नोंदणीकृत लाभार्थ्यांना प्रधानमंत्री विश्वकर्मा कौशल्य सन्मान योजनेचे प्रमाणपत्र आणि ओळखपत्रे मिळतील याची खात्री करणे.
- नोंदणीकृत लाभार्थ्यांना खालील बाबी उपलब्ध होतील हे सुनिश्चित करणे :
 - ५ दिवसांचे मूलभूत कौशल्य प्रशिक्षण.
 - योजनेअंतर्गत कर्ज सहाय्य
 - डिजिटल व्यवहारासाठी प्रोत्साहन
 - विपणन सहाय्य
- योजनेअंतर्गत लाभार्थ्यांना अखंडपणे लाभ मिळतील याची खात्री करण्यासाठी जिल्हा अंमलबजावणी समिती योग्य त्या यंत्रणेचा / व्यवस्थेचा अवलंब करू शकते. राष्ट्रीय सुकाणू समितीच्या पूर्व संमतीने समिती दोन-तीन संबंधित क्षेत्रातील अनुभवी अथवा तज्ञ व्यक्तींना मानद आधारावर निवडू शकते.
- कौशल्य प्रशिक्षण आणि टूल किट वितरणासाठी कौशल्य विकास व उद्योजकता मंत्रालय, भारत सरकार यांच्या एजन्सीसोबत समन्वय सुनिश्चित करणे.
- लाभार्थ्यांना कर्ज सहाय्य सुलभ होण्यासाठी बँका आणि वित्तीय संस्था (NBFCs) इत्यादींसोबत समन्वय सुनिश्चित करणे.

१०. सर्व लाभार्थ्यांना त्यांच्या हक्काचे लाभ मिळण्यासाठी आवश्यक असलेल्या संस्थात्मक रचना स्थापित करण्यात आल्या असल्याची खात्री करणे.

११. योजनेशी संबंधित लाभार्थ्यांच्या तक्रारींवर योग्य ती कार्यवाही करुन आणि त्याबाबतचे अभिप्राय संबंधितांना कळविणे.

सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग मंत्रालय, भारत सरकार यांचे राज्य विकास व सुविधा अधिकारी (DFOs) अथवा प्रतिनिधी हे जिल्हा अंमलबजावणी समितीच्या निकट समन्वयाने काम करतील.

ही योजना जिल्हा स्तरावर राष्ट्रीय सुकाणू समिती आणि राज्य संनियंत्रण समितीच्या शिफारशीनुसार जिल्हा अंमलबजावणी समितीमार्फत क्षेत्रस्तरीय अंमलबजावणी संस्थांमार्फत (IAs) राबविण्यात येईल.

प्रधानमंत्री विश्वकर्मा योजनेतर्गत समाविष्ट लाभार्थ्यांची संख्या पाहता, योजनेच्या कार्यान्वयासाठी त्याप्रमाणात अंमलबजावणी संस्थांना (IAs) समाविष्ट करुन घेण्यात येईल. केंद्रीय स्तरावर आणि राज्य स्तरावरील अंमलबजावणी संस्थांचा (IAs) तपशील या योजनेच्या सविस्तर मार्गदर्शक सूचना पुस्तिकेमधील परिशिष्ट-F मध्ये दिल्याप्रमाणे असेल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२३०९०६१५५२४५५३१० असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(डॉ. श्रीकांत ल. पुलकुंडवार)

उप सचिव (उद्योग व प्रशासन), महाराष्ट्र शासन

प्रत :- माहितीसाठी व आवश्यक त्या उचित कार्यवाहीसाठी अग्रेषित.

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय यांचे प्रधान सचिव.
३. मा. उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय यांचे खाजगी सचिव.
४. मा. मंत्री / मा. राज्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय यांचे खाजगी सचिव.
५. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय यांचे वरीष्ठ स्विय सहायक.
६. अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय यांचे स्विय सहायक
७. विकास आयुक्त (उद्योग), उद्योग संचालनालय, मुंबई.
८. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ, मुंबई.
९. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र लघु उद्योग विकास महामंडळ मर्या., मुंबई.
१०. व्यवस्थापकीय संचालक, बँक ऑफ महाराष्ट्र (शिखर बँक), मुंबई.
११. सर्व जिल्हाधिकारी, महाराष्ट्र राज्य, यांचे स्विय सहायक.
१२. सहायक आयुक्त, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र.
१३. महाव्यवस्थापक, जिल्हा उद्योग केंद्र, सर्व जिल्हे, महाराष्ट्र राज्य.
१४. जिल्हा ग्रामोद्योग अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ, सर्व जिल्हे, महाराष्ट्र राज्य.
१५. व्यवस्थापक, जिल्हा अग्रणी बँक, सर्व जिल्हे, महाराष्ट्र राज्य.
१६. कार्यासन अधिकारी, वित्त विभाग (व्यय-१६/अर्थसंकल्प-३,१४/अर्थोपाय), मंत्रालय, मुंबई -३२.
१७. निवड नस्ती (उद्योग-६).